

Определяне на метода и условията на оценка на имуществото на длъжника в производството по несъстоятелност.

докторант Делян Маринов

Determination of the method and terms of evaluation of the debtor assets in bankruptcy. Assessment of the debtor binding is element in the liquidation proceedings. Based on this evaluation is performed auctions in order to cash basic. CL (Comercial Law) has adopted a different approach than other laws governing enforcement with respect to the debtor. While these laws provide an assessment on the market (estimated) marketable price, CL provides determining the valuation method.

Keywords: liquidation proceedings; marketable price; valuation method

Увод:

Оценката на имуществото на длъжника задължителен елемент в производството по осребряване. Въз основа на тази оценка, се извършва наддаването при основания ред за осребряване (вж. чл. 717в ал. 5 ТЗ и чл. 717 ж ал. 1 ТЗ) При извършване на оценката ТЗ възприе различен подход в сравнение с останалите закони уреждащи принудително изпълнение по отношение на имуществото на длъжника (ГПК, ДОПК и ЗБН). Докато тези закони предвиждат извършване на оценка по пазарната (прогнозната) продаваема цена, ТЗ предвижда подобно на ЗПСК определянето на метод на оценка¹⁸⁹ В практиката има няколко основни метода, които се използват от оценителите при изготвянето на оценката на активите на несъстоятелния длъжник.

1. Метод на чистата стойност на активите (Вещен метод)

При използване на този метод на чистите активи основното предложение, от което се изхожда, е, че в условията на конкуренция нормалният купувач не би платил за предлаганите от обекта активи повече, отколкото би заплатил за придобиването на аналогични активи със същите технико-икономически параметри като степен на годност, използваемост, точност, технологичност и др. Затова методът на чистите активи оценява пазарната стойност на отделните видове активи на предприятието и на привлечения капитал. Така може да се оцени чистата стойност на активите като разлика между пазарната стойност на активите и пазарната стойност на привлечения капитал. Така счетоводната стойност на собствения капитал на обекта се трансформира в пазарно ориентирана стойност¹⁹⁰ Методът на чистата стойност на активите обикновено се прилага за оценяване на *цели действащи предприятия*. Използването му е целесъобразно, когато: в структурата на активите на оценявания обект *материалните активи заемат много по-голям относителен дял от нематериалните активи*; обектът е печеливш и има смисъл да функционира съобразно предмета му на дейност. Следва обаче методът да се комбинира с такъв, който макар и в приблизителна форма отчита очакваната доходност на предприятието¹⁹¹. По правило метода на чистите активи е най-простия метод за оценка на предприятия, което е съществено плюс. Но наред положителните особености има и недостатъци. Основният сред тях е, че разкрива само величината на капитала. Не се отчитат състоянието на предприятието и пазара като цяло. Като отрицателна характеристика е и променливите пазарни цени на материалите, особено за предприятията с големи запаси. Това предполага от своя страна известна предпазливост при използването на метода¹⁹².

¹⁸⁹ Така **Попова, В.** „Избрани съчинения в три тома” том втори „Несъстоятелност” С. 2010 г. с. 573.

¹⁹⁰ **Константинов, Г.** „Същност на прилагането на оценката по метода на чистата стойност на активите при бизнес оценка на обекти в приватизация” сп. „Собственост и право” бр. 1/1999 г.

¹⁹¹ Пак там.

¹⁹² **Щерев, С.** „Бизнес оценяване на предприятияето” извлечено на 15.02.2013 г. от <https://www.google.bg/url?sa=t&rc=1&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CEsQFjAE&url=http%3A%2F%2Fusers>.

2. Метод на пазарните аналози (сравнителен метод)

При този метод стойността на оценявания обект се получава след сравняването му с подобни или близки до неговите характеристики обекти предмет на реално извършени сделки. Наличието на пазарна информация за сделки, при които са продадени подобни обекти, е много важно, за да може да се приложи правилно този метод. При положение че оценителят има достатъчно информация за сделки с обекти, подобни на оценявания, тогава се изчислява цена на един квадратен метър или на стая (при оценката на хотел например). За да се достигне до тази цена, е необходимо оценителят да направи сравнение със сделки с вече продадени обекти (като отчита специфичните им характеристики и обърне внимание на настоящите пазарни тенденции).

Предимствата на метода са безспорни – получената стойност отчита пазарните зависимости, колебанията на пазара на капитала и на цялата икономика. Наред с това методът има лесен и достъпен математически апарат. Затова този метод е особено подходящ при оценка на *отделни вещи и права на несъстоятелния длъжник*. Но недостатък на метода е голямата бройка на ограничителни условия за неговото приложение, а именно част от тях са: наличие на развит пазар; изследване на всички характеристики на обектите; да притежават продукция на сходни или същите пазари; да са от същия или сходен бранш; да притежават близки структури на производство и организация; да са от една фаза на икономическия живот и др.¹⁹³

3 Метод на ликвидационната стойност

Ликвидационна стойност е чистата сума, която собственикът би получил, ако предприятието прекрати дейността си, а активите бъдат разпродадени на части в един разумен период с цел да се получи най-добрата възможна стойност за всеки от тях (нормална ликвидация). Ликвидационната стойност е антитеза на стойност на действащо предприятие.

Нормалната ликвидация предполага наличие на достатъчно време за собствениците и липса на принуда за незабавна продажба на активите на предприятието. При този вид ликвидация се очаква да се постигне цена близка до справедливата пазарна стойност на активите. Тъй като тези предпоставки не са налице в производството по несъстоятелност, се налага да се дисконтират (коригират) очакваните приходи от продажбите към датата на оценката.¹⁹⁴

Предимството на метода е неговата простота и е лесен за приложение. Но има един основен недостатък: продажната стойност на активите не е постоянна величина. В зависимост от пазарните условия в момента на оценката, от равнището на търсенето и предлагането на дадения актив, продажната цена може да бъде съответно по-висока или по-ниска. Освен това е трудно да се установи с точност до стотинката величината на разходите по ликвидация на всички активи.

4. Приходен метод (метод на печалбата)

Този метод се основава на капитализация на очакваните чисти парични потоци, които биха мигли да се генерират от оценявания обект по време на неговата експлоатация. В основата на този подход е заложена хипотезата, че стойността на обекта зависи от размера на очакваните доходи през периода на неговата експлоатация, които се осъвременяват към датата на оценката. Тази хипотеза е породена от факта, че потенциалният инвеститор (купувач) няма да заплати за предприятието повече от *текущата стойност на бъдещите му доходи*. Едно от основните изисквания

¹⁹³ Пак там.

¹⁹⁴ Оценителски доклад – Приложение „Ликвидационна стойност“ към „Доклад за определяне на 51% от пазарната стойност на капитала на „Формопласт“ АД“, изготвен към 30.06.2010 г. от „Консултпрайс“

ООД – доклада е извлечен на 20.20.2013 г. от <http://www.euro-fin.com>

при оценката подхода на дохода е чистите парични потоци да са действителни, т. е. да са налични за потенциалния купувач.¹⁹⁵

Като цяло методите, основани на доходността, са сложни, трудоемки и многостепенни методи за оценка на предприятие (бизнеса). В световната практика тези методи са признати като теоретически най-обосновани за определяне на пазарната стойност на действащо предприятие. Главното им достойнство е в използването на прогнози за бъдещото развитие на пазара и оценявания бизнес, а това в най-голяма степен отговаря на интересите на инвестиционния процес. Оценката на инвестиционната стойност на предприятието (бизнеса) зависи преди всичко от перспективите му.

Други по-рядко използвани методи са метода на остатъчната стойност, метод на скритата стойност, метод на амортизацията на активите и др.

Задача на всеки един метод е да определи стойността на оценявания обект. В производството по несъстоятелност се използва основано стандартът на *справедливата пазарна стойност*¹⁹⁶, но по решение на събранието на кредиторите може да се използват и други стандарти (счетоводна стойност, ликвидационна стойност, инвестиционна стойност и др.)

За определянето на стойността на имуществото на длъжника събранието на кредиторите може да определи повече от един метод на оценка (напр. метод на чистите активи и на пазарните и налози). Когато е зададен повече от един метод на оценка стойността на обекта се извежда като сбор от претеглените стойности определени по отделните методи. Относителната тежест на методите при определяне на средно претеглената стойност е различна за всеки конкретен случай и по правило се определя от оценителите чрез теглови коефициенти (доколкото събранието не е дало такива).

Следва да се има предвид, че освен метод на оценката събранието на кредиторите може да определи и други условия на оценката като например – стандарт на стойност, теглови коефициенти и срок за представяне на оценката и др.

Изборът на оценители се извършва сред лица получили лиценз от Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол по условия и ред определяни в Наредбата за анализите на правното състояние на приватизационните оценки и за условията и за реда за лицензиране на оценител. За разлика от експертните по реда на ГПК и на НПК, които могат да се възлагат само на физически лица, по реда на наредбата оценителска правоспособност може да получи и юридическо лице. В практиката инициативата за избор на оценители се поема от синдика, който представя на събранието няколко оферти измежду, които да се проведе избора. Събранието на кредиторите може да избере повече от един оценител и да разпредели задачите между отделните оценители (напр. единия оценител да оценява движимите вещи, а другия недвижимите) В литературата неведнъж е поставян въпроса доколко е правилно решението на законодателя да постави оценителите под контрола на събранието на кредиторите, а не на съда. От една страна икономическата и юридическа обвързаност на оценителите с решенията на събранието на кредиторите, не е в състояние да даде достатъчно гаранции за безпристрастност на вещите лица¹⁹⁷, но от друга страна практиката показва, че липсата на адекватни механизми за контрол и въздействие на събранието на кредиторите върху оценителите, често води до

¹⁹⁵ Касърова, В., Бизнес оценяване. София, 2007, с 51-53.

¹⁹⁶ Справедлива пазарна стойност е онази стойност, срещу която едно имущество би сменило собственика си, преминавайки от ръцете на желаещ и добре информиран купувач, в условията на пазарна конкуренция, като никоя от страните не действа под натиск или принуда и достатъчно добре познава всичко имащи отношение факти (вж. речник на основаните термини в бизнес оценяването към Наредбата за анализите на правното състояние и приватизационните оценки за условията на лицензиране на оценители).

¹⁹⁷ Попова, В. „Избрани съчинения в три тома“ том втори „Несъстоятелност“ С. 2010 г. с. 574.

забавяне на производството и създава предпоставки за корупционни практики.

Заклучение:

Като цяло имам известни резерви по отношение правомощието на събранието на кредиторите да определя метод и условия на оценка. Оценка е строго професионален акт. Тя се базира на субективното убеждение на трето незаинтересовано по делото лице, които притежава специални знания и умения, за да определи справедливата пазарна стойност на оценяваното имущество чрез подходящ за всеки конкретен случай метод на оценка. При сегашната правна уредба оценителите се оказват юридически и професионално обвързани от решението на събранието на кредиторите.¹⁹⁸ В редица случаи кредиторите не разполагат с достатъчно задълбочени познания за процеса на оценяване и по тази причина често се стига до определяне на неподходящ за съответния случай метод на оценка, а оттам и до нереална начална цена за проданта. От друга страна съществува немалък риск мажоритарните кредиторите да определят такъв метод и условия на оценка, който в най-голяма степен ги облагодетелства за сметка на малцинството.

По тази причина препоръчвам *de lege ferenda* това правомощие на събранието на кредиторите да отпадне.

Въпреки това смятам, че решението на законодателя да предостави правомощието на събранието на кредиторите да избира оценители и да определя тяхното възнаграждение е правилно. В практиката при провеждане на събрание на кредиторите с дневен ред по чл. 677 ал. 1 т. 8 ТЗ синдикът представя няколко оферти от лицензирани оценители. Това дава възможност да съобразят параметрите на всяка оферта (срок, цена и др.) и да определят най-подходящата според тях. Интересите на длъжника в случая не са накърнени, тъй като заключението на оценителите на контрол от съда по несъстоятелността. Ако то е неясно, непълно или необосновано или е в нарушение на процесуалните правила, съдът следва да откаже да даде разрешение за извършване на продажба. Ако въпреки наличието на такова заключение съдът даде разрешение за продажба длъжникът разполага с право на жалба против постановлението за възлагане.

[1] **Попова, В.** „Избрани съчинения в три тома“ том втори „Несъстоятелност“ С. 2010 г. с. 573

[2] **Касърова, В.**, Бизнес оценяване. София, 2007, с 51-53

[3] **Константинов, Г.** „Същност на прилагането на оценката по метода на чистата стойност на активите при бизнес оценка на обекти в приватизация“ сп. „Собственост и право“ бр. 1/1999 г.

[4] **Щерев, С.** „Бизнес оценяване на предприятието“

За контакти:

докторант Делян Маринов, Катедра “Гражданскоправни науки”, Юридически факултет, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел. : 0888823262, e-mail: delian82@mail.bg

¹⁹⁸ Пак там.